

**ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΡΙΤΟ**

**ΜΕΡΟΣ Ι
ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ**

Αριθμός 4356	Παρασκευή, 15 Μαΐου 2009	1017
--------------	--------------------------	------

Αριθμός 198

Οι περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία (Πρώτες Βοήθειες) Κανονισμοί του 2009, οι οποίοι εκδόθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου 38 και των παραγράφων 10, 18 και 19 του Πρώτου Πίνακα του περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Νόμου, αφού κατατέθηκαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων και εγκρίθηκαν από αυτή, δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας σύμφωνα με το εδάφιο (3) του άρθρου 3 του περί Καταθέσεως στη Βουλή των Αντιπροσώπων των Κανονισμών που Εκδίδονται με Εξουσιοδότηση Νόμου, Νόμου (Ν. 99 του 1989 όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 227 του 1990).

Ο ΠΕΡΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΝΟΜΟΣ

**Κανονισμοί δυνάμει του άρθρου 38 και των παραγράφων
10, 18, και 19 του Πρώτου Πίνακα**

Το Υπουργικό Συμβούλιο ασκώντας τις εξουσίες που παρέχονται σ' αυτό δυνάμει του άρθρου 38 και των παραγράφων 10, 18 και 19 του Πρώτου Πίνακα του περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Νόμου.

89(I) του 1996
158(I) του 2001
25(I) του 2002
41(I) του 2003
99(I) του 2003.

ΜΕΡΟΣ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Συνοπτικός
τίτλος.

1. Οι παρόντες Κανονισμοί θα αναφέρονται ως οι περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία (Πρώτες Βοήθειες) Κανονισμοί του 2009.

Ερμηνεία.

2.-(1) Στους παρόντες Κανονισμούς, εκτός αν από το κείμενο προκύπτει διαφορετική έννοια-

«αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών» σημαίνει πρόσωπο το οποίο σε περίπτωση τραυματισμού ή ασθένειας εργοδοτούμενου προσώπου, εμπλέκεται άμεσα, δίνει οδηγίες για αντιμετώπιση της περίπτωσης και ελέγχει τον εξοπλισμό καθώς και τις διευκολύνσεις πρώτων βοηθειών.

«εγκεκριμένο πρόσωπο» σημαίνει πρόσωπο το οποίο εγκρίνεται, με ή χωρίς όρους από τον Αρχιεπιθεωρητή ή τον Επιθεωρητή ή/και από τον Σύμβουλο Ιατρό Εργασίας.

«εξοπλισμός πρώτων βοηθειών» σημαίνει εξοπλισμό ο οποίος περιλαμβάνει κιβώτια πρώτων βοηθειών, με τα ελάχιστα απαιτούμενα υλικά του Παραρτήματος Ι, αλλά και οποιοδήποτε άλλο εξοπλισμό και επιπρόσθετα υλικά που κρίνονται αναγκαία, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους που υφίστανται ή που δύναται να δημιουργηθούν στους χώρους εργασίας, το μέγεθος του υποστατικού ή της επιχείρησης ή της εγκατάστασης, τον αριθμό και τη διασπορά των προσώπων στην εργασία, την απόσταση από τα τμήματα επειγόντων περιστατικών, τη διεξαγωγή εργασιών σε βάρδιες και την εκτέλεση εργασιών σε απομονωμένες περιοχές ή μακριά από τα υποστατικά ή τις εγκαταστάσεις.

Παράρτημα Ι.

89(Ι) του 1996
158 του 2001
25(Ι) του 2002
41(Ι) του 2003
99(Ι) του 2003.

«Νόμος» σημαίνει τον περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Νόμο.

«πρώτες βοήθειες» σημαίνει:

- (α) φροντίδα που στόχο έχει να διατηρήσει τη ζωή, να ελαχιστοποιήσει τις συνέπειες από τραυματισμό ή ασθένεια και να επισπεύσει την ανάρρωση, σε πρόσωπο που βρίσκεται στον χώρο εργασίας, μέχρι να του παρασχεθεί ιατρική βοήθεια και
- (β) φροντίδα μικροτραυματισμών που δεν τυγχάνουν ή δεν χρήζουν ιατρικής βοήθειας και

«πρώτος βοηθός» σημαίνει πρόσωπο το οποίο:

(α) έχει εκπαιδευτεί στην παροχή πρώτων βοηθειών και κατέχει ισχύον πιστοποιητικό για το σκοπό αυτό από εγκεκριμένο πρόσωπο και

(β) κατέχει τέτοια επιπρόσθετη εκπαίδευση, κατάλληλη για τις περιστάσεις του χώρου εργασίας και των δραστηριοτήτων που διεξάγονται στο χώρο αυτό.

(2) Οποιοιδήποτε άλλοι όροι που περιέχονται στους παρόντες Κανονισμούς και δεν ερμηνεύονται διαφορετικά έχουν την έννοια που αποδίδεται στους όρους αυτούς από το Νόμο.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΕΡΓΟΔΟΤΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Διευκολύνσεις και εξοπλισμός πρώτων βοηθειών.

Παράρτημα Ι.

3.-(1) Κάθε εργοδότης πρέπει να παρέχει ή να διασφαλίζει ότι παρέχονται, ανάλογα με τις περιστάσεις, διευκολύνσεις καθώς και ο επαρκής και κατάλληλος εξοπλισμός πρώτων βοηθειών σύμφωνα με το Παράρτημα Ι, ώστε να παρέχονται οι πρώτες βοήθειες στους εργοδοτούμενους του, αν αυτοί τραυματιστούν ή ασθενήσουν στην εργασία, καθώς και στα άλλα πρόσωπα, που είναι παρόντα στους χώρους όπου διεξάγει τις δραστηριότητες του, και στα οποία μπορεί να παραστεί ανάγκη όπως τους παρασχεθούν οι πρώτες βοήθειες.

Παράρτημα Ι.

(2) Τηρούμενων των διατάξεων της παραγράφου (1), κάθε εργοδότης πρέπει να παρέχει ή να διασφαλίζει ότι παρέχεται επαρκής και κατάλληλος εξοπλισμός ταξιδιωτικού κιβωτίου πρώτων βοηθειών, σύμφωνα με το Παράρτημα Ι, σε εργοδοτούμενους του οι οποίοι λόγω της φύσεως της εργασίας τους ταξιδεύουν ή και εργοδοτούνται μακριά από την εγκατάσταση ή το υποστατικό του, όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο σύμφωνα με την γραπτή εκτίμηση των κινδύνων που διεξάγεται με βάση τον Κανονισμό 4 των περί Διαχείρισης Θεμάτων Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Κανονισμών.

Επίσημη Εφημερίδα, Παράρτημα Τρίτο (Ι): 5.4.2002.

(3) Κάθε εργοδότης πρέπει να διασφαλίζει ότι ο εξοπλισμός πρώτων βοηθειών:

- (i) διατίθεται σε όλους τους χώρους όπου αυτό απαιτείται λόγω των συνθηκών εργασίας·
- (ii) τοποθετείται στο πλησιέστερο δυνατό σημείο όπου ασκείται η εργασιακή δραστηριότητα·
- (iii) είναι εύκολα προσβάσιμος· και
- (iv) φέρει τη σήμανση που προβλέπεται στους περί Ελάχιστων Προδιαγραφών για τη Σήμανση Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Κανονισμούς.

Επίσημη Εφημερίδα,
Παράρτημα Τρίτο (I):
21.7.2000.

(4) Κάθε εργοδότης πρέπει να διασφαλίζει ότι ο εξοπλισμός πρώτων βοηθειών που αναφέρεται στις παραγράφους (1) και (2) συντηρείται κατάλληλα, διατηρείται πάντοτε σε καλή χρησιμοποίησιμη κατάσταση και αντικαθίσταται όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο.

Πρώτοι βοηθοί,
αρμόδια πρόσωπα
πρώτων βοηθειών.
Παράρτημα II.

4. -(1) (α) Κάθε εργοδότης πρέπει να παρέχει ή να διασφαλίζει ότι παρέχεται, επαρκής αριθμός πρώτων βοηθών, σύμφωνα με το Παράρτημα II:

Επίσημη Εφημερίδα,
Παράρτημα Τρίτο (I):
5.4.2002.

Νοείται ότι, ο εργοδότης έχει υποχρέωση να διαθέτει τους αναγκαίους πρόσθετους πρώτους βοηθούς, εάν προκύπτει τέτοια ανάγκη, σύμφωνα με την γραπτή εκτίμηση των κινδύνων που διεξάγεται με βάση τον Κανονισμό 4 των περί Διαχείρισης Θεμάτων Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Κανονισμών και αφού ληφθούν υπόψη, το μέγεθος του υποστατικού ή της επιχείρησης ή της εγκατάστασης του, οι ξεχωριστές κτιριακές εγκαταστάσεις, ο αριθμός και η διασπορά των εργοδοτούμενων του, η απόσταση από τα τμήματα επειγόντων περιστατικών, η διεξαγωγή εργασιών σε βάρδιες και η εκτέλεση εργασιών σε απομονωμένες περιοχές ή μακριά από τα υποστατικά ή τις εγκαταστάσεις του.

(β) Κάθε εργοδότης διασφαλίζει ότι οι πρώτοι βοηθοί παρέχουν τις πρώτες βοήθειες στους εργοδοτούμενους που τραυματίζονται ή ασθενούν στην εργασία, καθώς και σε άλλα πρόσωπα που είναι παρόντα στους χώρους όπου διεξάγει τις δραστηριότητες του και στα οποία μπορεί να προκύψει η ανάγκη να παρασχεθούν οι πρώτες βοήθειες.

Παράρτημα II.

(2)(α) Κάθε εργοδότης πρέπει να παρέχει ή να διασφαλίζει ότι παρέχεται, επαρκής αριθμός αρμόδιων προσώπων πρώτων βοηθών, σύμφωνα με το Παράρτημα II:

Επίσημη Εφημερίδα,
Παράρτημα Τρίτο (I):
5.4.2002.

Νοείται ότι, ο εργοδότης έχει υποχρέωση να διαθέτει τα αναγκαία πρόσθετα αρμόδια πρόσωπα πρώτων βοηθειών, εάν προκύπτει τέτοια ανάγκη, σύμφωνα με την γραπτή εκτίμηση των κινδύνων που διεξάγεται με βάση τον Κανονισμό 4 των περί Διαχείρισης Θεμάτων Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Κανονισμών και αφού ληφθούν υπόψη, το μέγεθος του υποστατικού ή της επιχείρησης ή της εγκατάστασής του, οι ξεχωριστές κτιριακές εγκαταστάσεις, ο αριθμός και η διασπορά των εργοδοτούμενων του, η απόσταση από τα τμήματα επειγόντων περιστατικών, η διεξαγωγή εργασιών σε βάρδιες και η εκτέλεση εργασιών σε απομονωμένες περιοχές ή μακριά από τα υποστατικά ή τις εγκαταστάσεις του.

(β) Το αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών όταν κατέχει τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες ,παρέχει τις πρώτες βοήθειες, σε περίπτωση τραυματισμού ή ασθένειας εργοδοτούμενου ή/και άλλων προσώπων που είναι παρόντα στον χώρο εργασίας στα οποία μπορεί να προκύψει η ανάγκη να παρασχεθούν οι πρώτες βοήθειες.

(3) Ο εργοδότης λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε οι πρώτοι βοηθοί και τα αρμόδια πρόσωπα πρώτων βοηθειών να συμβουλεύουν τους εργοδοτούμενους που τραυματίζονται ή ασθενούν στην εργασία, όπως αποταθούν στον ιατρό τους.

(4) Σε περίπτωση που ο εργοδότης δεν μπορεί να εξασφαλίσει από τους εργοδοτούμενους του την ύπαρξη επαρκούς αριθμού πρώτων βοηθών ή και αρμόδιων προσώπων πρώτων βοηθειών, οφείλει ο ίδιος να κατέχει τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες, ώστε να παρέχει, όταν προκύπτει ανάγκη, τις πρώτες βοήθειες στους εργοδοτούμενους ή και σε άλλα πρόσωπα που είναι παρόντα στους χώρους όπου διεξάγει τις δραστηριότητες του.

Χώροι
πρώτων βοηθειών.

5.-(1) Κάθε εργοδότης πρέπει να παρέχει, όταν οι συνθήκες εργασίας το απαιτούν, ένα ή/και περισσότερους χώρους πρώτων βοηθειών, εφοδιασμένους με τον κατάλληλο εξοπλισμό πρώτων βοηθειών, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα παροχής πρώτων βοηθειών στους εργοδοτούμενους του, αν τραυματιστούν ή ασθενήσουν στην εργασία ή/και σε άλλα πρόσωπα που είναι παρόντα στους χώρους όπου διεξάγει τις δραστηριότητες του και στα οποία δύναται να προκύψει ανάγκη να τους παρασχεθούν οι πρώτες βοήθειες.

(2) Οι χώροι πρώτων βοηθειών πρέπει:

- (i) να είναι εύκολα προσβάσιμοι·
- (ii) να επιτρέπουν την άνετη είσοδο των τραυματιοφορέων και των φορέων· και
- (iii) να φέρουν τη σήμανση που προβλέπεται στο Παράρτημα II των περί Ελάχιστων Προδιαγραφών για τη Σήμανση Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Κανονισμών:

Επίσημη Εφημερίδα,
Παράρτημα Τρίτο (I):
21.7.2000.

Νοείται ότι, στους χώρους αυτούς πρέπει να εξασφαλίζονται ικανοποιητικές συνθήκες υγιεινής.

Ενημέρωση
εργοδοτούμενων
από τον εργοδότη.

6. Κάθε εργοδότης πρέπει να ενημερώνει τους εργοδοτούμενους του για όλες τις διευθετήσεις που έχουν ληφθεί για την παροχή των πρώτων βοηθειών προς αυτούς, καθώς και για τα πρόσωπα που τις παρέχουν.

Παροχή πρώτων βοηθειών σε αυτοεργοδοτούμενα πρόσωπα.

Παράρτημα Ι.

Καταχώρηση δεδομένων στο ειδικό αρχείο ασφάλειας και υγείας.

Επίσημη Εφημερίδα, Παράρτημα Τρίτο (I):

5.4.2002.

7. Κάθε αυτοεργοδοτούμενο πρόσωπο, ανάλογα με τις περιστάσεις, πρέπει να έχει στην κατοχή του ή να διασφαλίζει ότι του παρέχεται, επαρκής και κατάλληλος εξοπλισμός πρώτων βοηθειών, σύμφωνα με το Παράρτημα Ι, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα παροχής πρώτων βοηθειών στον εαυτό του ενόσω είναι στην εργασία.

8. Τα δεδομένα που αφορούν τις διευθετήσεις, τον εξοπλισμό πρώτων βοηθειών, τα ονόματα πρώτων βοηθών και αρμοδίων προσώπων πρώτων βοηθειών, η τοποθεσία του χώρου ή των χώρων παροχής πρώτων βοηθειών, αλλά και οποιεσδήποτε άλλες σχετικές πληροφορίες, πρέπει να καταχωρούνται στο ειδικό αρχείο ασφάλειας και υγείας που προβλέπεται στον Κανονισμό 4 των περί Διαχείρισης Θεμάτων Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Κανονισμών.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Έγκριση από τον Αρχιεπιθεωρητή ή Επιθεωρητή ή/και Σύμβουλο Ιατρό Εργασίας.

9. Τα προγράμματα εκπαίδευσης πρώτων βοηθών και αρμοδίων προσώπων πρώτων βοηθειών που παρέχονται από εγκεκριμένα πρόσωπα, εγκρίνονται με ή χωρίς όρους από τον Αρχιεπιθεωρητή, ή τον Επιθεωρητή ή/και από τον Σύμβουλο Ιατρό Εργασίας.

Απαλλαγή πρώτου βοηθού από ποινική ή αστική ευθύνη.

10. Πρώτος βοηθός που παρέχει πρώτες βοήθειες δεν έχει ποινική ευθύνη ή αστική ευθύνη σε περίπτωση αποτυχίας των προσπαθειών παροχής πρώτων βοηθειών, σε πρόσωπο που τραυματίζεται ή ασθενεί στους χώρους εργασίας εφόσον -

(α) ενεργεί με καλή θέληση και έχει εκπαιδευθεί στην παροχή πρώτων βοηθειών και σε επιπρόσθετη εκπαίδευση, κατάλληλη για τις περιστάσεις του χώρου εργασίας και των δραστηριοτήτων που διεξάγονται στο χώρο αυτό και

(β) οι ενέργειες του κατά τη διάρκεια του χειρισμού του περιστατικού είναι σύμφωνες με ό,τι έχει διδαχθεί στην εκπαίδευση πρώτων βοηθειών και την επιπρόσθετη εκπαίδευση που παρακολούθησε ή, σε κάθε περίπτωση, οι ενέργειες αυτές είναι στα πλαίσια των αναμενόμενων ενεργειών από λογικό πρόσωπο που προσπαθεί να σώσει τη ζωή ενός συνανθρώπου του.

Έναρξη της ισχύος των παρόντων Κανονισμών.

11.-(1) Τηρουμένης της παραγράφου (2), οι παρόντες Κανονισμοί τίθενται σε ισχύ δώδεκα μήνες μετά την ημερομηνία δημοσίευσής τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

(2) Ο Κανονισμός 9 τίθεται σε ισχύ από την ημερομηνία δημοσίευσης των παρόντων Κανονισμών στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Ελάχιστα απαιτούμενα υλικά κιβωτίου πρώτων βοηθειών
(Κανονισμοί 2, 3 και 7)

Υλικά	Υλικά ταξιδιωτικού κιβωτίου πρώτων βοηθειών	Υλικά κιβωτίου πρώτων βοηθειών		
		1-5 πρόσωπα	6-25 πρόσωπα	26-50 (Σημ. 1) πρόσωπα
Γενικές οδηγίες παροχής πρώτων βοηθειών στα ελληνικά με κατάλληλες εικόνες.	1	1	1	1
Ατομικά κλειστά, αποστειρωμένα, κολλητικά επιθέματα, διαφόρων μεγεθών κατάλληλα για το είδος της εργασίας. (π.χ. τα επιθέματα αυτά μπορεί να είναι ανιχνεύσιμοι τύπου για χειριστές τροφίμων)	6	12	20	40
Ατομικά κλειστά, μη φαρμακευτικά, απορροφητικά οφθαλμικά επιθέματα μετά επιδέσμου.	-	-	2	4
Ατομικοί κλειστοί, τριγωνικοί επίδεσμοι (κατά προτίμηση αποστειρωμένοι).	2	2	4	6
Παραμάνες ασφαλείας	2	2	6	6
Ατομικά κλειστά, μεσαίου τύπου, αποστειρωμένα, μη φαρμακευτικά επιθέματα πληγών διαστάσεων περίπου 12cm x 12cm	-	-	6	8
Μεγάλα ατομικά κλειστά, αποστειρωμένα, μη φαρμακευτικά επιθέματα πληγών διαστάσεων περίπου 18cm x 18cm	1	1	2	4
Ατομικά κλειστά, υγρά αντισηπτικά μανδυλάκια μιας χρήσης.	8	8	8	10
Ζεύγος γάντια μίας χρήσης	1	1	2	2
Αποστειρωμένο οφθαλμικό ξέπλυμα. (Σημ. 2)	1	1	2	2

Σημειώσεις:

- Σημ. 1: Όταν ο αριθμός των προσώπων ξεπερνά τους 50, τα υλικά των κιβωτίων πρώτων βοηθειών εκτιμούνται κατά αναλογία.
- Σημ. 2: Όταν στον εργασιακό χώρο δεν υπάρχει πόσιμο νερό τότε για οφθαλμικό ξέπλυμα πρέπει να διατίθεται αποστειρωμένο νερό ή φυσιολογικός ορός (0,9%) σε σφραγισμένα κιβώτια, όταν παραστεί ανάγκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

(Κανονισμός 4)

Εκτίμηση αναγκών σε πρώτους βοηθούς και αρμόδια πρόσωπα

Τομέας Οικονομικής δραστηριότητα στο υποστατικό / εγκατάσταση / επιχείρηση	Μέγιστος αριθμός προσώπων στην εργασία (Σημ. 1)	Αριθμός Πρώτων Βοηθών	Αριθμός Αρμόδιων Προσώπων Πρώτων Βοηθειών
Μεταποιητική Βιομηχανία Κατασκευές Εξορυκτικές Βιομηχανίες	<10	Ένας όταν απαιτείται από την εκτίμηση κινδύνου (Σημ. 2)	Ένα αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών
	10-50	Ένας πρώτος βοηθός ή περισσότεροι σύμφωνα με την εκτίμηση του κινδύνου	Ένα αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών ή περισσότερα σύμφωνα με την εκτίμηση του κινδύνου
	>50	1 επιπλέον πρώτος βοηθός για κάθε 50 πρόσωπα	1 επιπλέον αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών ή περισσότερα σύμφωνα με την εκτίμηση του κινδύνου
Άλλοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας	<50	Ένας όταν απαιτείται από την εκτίμηση κινδύνου	Ένα αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών
	50-100	Τουλάχιστον ένας πρώτος βοηθός ή περισσότεροι σύμφωνα με την εκτίμηση του κινδύνου	Ένα αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών ή περισσότερα σύμφωνα με την εκτίμηση του κινδύνου
	>100	1 επιπλέον πρώτος βοηθός για κάθε 100 πρόσωπα	1 επιπλέον αρμόδιο πρόσωπο πρώτων βοηθειών ή περισσότερα σύμφωνα με την εκτίμηση του κινδύνου

Σημειώσεις:

- Σημ. 1: Η εργασία αφορά παρουσία προσώπων στο ίδιο υποστατικό ή στην ίδια επιχείρηση, ή στην ίδια εγκατάσταση σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή και σε οποιαδήποτε χώρο του υποστατικού ή της επιχείρησης, ή της εγκατάστασης.
- Σημ. 2: Στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει γραπτή εκτίμηση του κινδύνου απαιτείται ένας πρώτος βοηθός.